

≡ 100 ≡
ОПОВІДАНЬ

РЕЙ БРЕДБЕРІ

≡ 100 ≡
ОПОВІДАНЬ

ТОМ ПЕРШИЙ
У ДВОХ КНИГАХ

НК® Богдан

УДК 82/89
ББК 84.7 США
Б87

The Stories of Ray Bradbury.
Volume 1

Copyright © 1980 Ray Bradbury Enterprises / A California Corporation

Copyright 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953,
1954, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1969, 1971, 1972,
1973, 1976, 1978, 1979, 1980, 1972 by Ray Bradbury.
1971, 1972, 1973, 1976, 1978, 1979, 1980, 1972 by Ray Bradbury.

Copyright renewed 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976,
1977, 1978, 1979, 1980 by Ray Bradbury.

Друкується з дозволу правовласника
The Ray Bradbury Literary Works LLC,
с/о Don Congdon Associates, Inc.

*Примітки Богдана Стасюка
та Бориса Щавурського*

Бредбері Р.

Б87 Все літо наче день один. 100 оповідань. Том перший : у 2-х кн.
Кн. 2 / Р. Бредбері. — Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2015. —
592 с.

ISBN 978-966-10-4270-3

УДК 82/89
ББК 84.7 США

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавця.*

ISBN 978-966-10-4270-3

© Навчальна книга–Богдан,
переклад, оригінал-макет, 2015

Машина щастя

У неділю вранці Лео Ауфмен тинявся по своєму гаражу, ніби чекаючи, щоб якийсь брусок, моток дроту, молоток чи гайковий ключ вихопився й гукнув: «Почни з мене!» Але ніщо не вихоплювалось, ніщо не зголошувалося на почин.

«Яка вона має бути, та Машина щастя? — запитував себе Лео. — Така, щоб можна було носити її в кишені? Чи така, щоб ти сам умістився в її кишені?»

— Одначе я *знаю* напевне, — мовив він уголос. — Вона має бути *яскрава!*

Він поставив посередині робочого стола бляшанку з оранжевою фарбою, взяв словника й побіг у дім.

— Ліно! — Він зазирнув у словник. — Чи ти «вдоволена, потішена, рада, весела»? Чи тобі «щастить, таланить, фортунить»? Чи все, по-твоєму, йде «гаразд, як слід, добре, чудово»?

Ліна облишила кришити городину й заплющила очі.

— Прочитай мені, будь ласка, все те ще раз.

Лео згорнув словника.

— Чим я завинив, що маю чекати цілу годину, поки ти надумашся, як відповісти? На всі мої запитання досить сказати лише «так» чи «ні». То ти *не* вдоволена, не потішена, не рада?

— Вдоволені бувають корови, потішені — малі діти і здитинілі старі, хай буде з ними ласка Божа, — відказала дружина. — А чи я рада, Лео?.. Можеш сам побачити, як я радію, коли шарую оцю мийницю...

Лео придивився до неї пильніше, і обличчя його проясніло.

— Твоя правда, Ліно. Чоловіки ніколи не цінують таких речей. Та дарма, може, десь за місяць усе в нас поверне на краще.

— Та я й не нарікаю! — вигукнула вона. — Я ж не приходжу до тебе із словником у руках і не кажу: «Ану, висунь язика!» Лео, ну хіба ти питаєш, чому в тебе серце б'ється і вночі? Ні! А спитаєш ти, що таке шлюб? Ніхто ж цього не знає, Лео! Тож і не питай. Коли людина отак до всього докопується — а як це, а як те, як п'яте та як десяте? — в неї починає паморочитися в голові, і вона чи то падає з трапедії в цирку, чи то задихається на смерть, пробуючи з'ясувати,

як там рухаються м'язи у неї в горлянці. Тому їж, спи, дихай, Лео, і не витріщайся на мене так, наче оце вперше побачив!..

Ліна Ауфмен раптом прикипіла до місця й нюхнула повітря.

— Ой лишенько, ось що через тебе скоїлось!

Вона смикнула до себе заслінку печі. По кухні попливла хмара диму.

— Оце тобі щастя! — скрушно вигукнула вона. — Вперше за півроку ми посварилися! І вперше за двадцять років маємо до обіду не хліб, а вугіль!

Коли дим розвіявся, Лео Ауфмена в кухні вже не було.

Погрозливо брязкав метал, стинались у двобої людина і натхнення, летіли на всі боки шматки заліза й дерева, молоток, цвяхи, рейщина¹, викрутка — і так чимало днів підряд. Часом Лео Ауфмен зневірявся в собі, і тоді йшов блукати по вулицях, знервований, насторожений, рвучко обертаючись на ледь чутний сміх поодаль, прислухаючись до веселого гомону дітлахів і намагаючись вловити, що викликає в них усмішки. А вечорами приставав до гурту на сусідських верандах, сидів і слухав, як старі люди повагом ведуть мову про життя, і тільки-но десь виникали веселощі, він ураз оживав, наче генерал, який на власні очі пересвідчився, що темні ворожі сили розгромлено й що його стратегія виправдала себе. Дорогою додому Лео почувався переможцем, аж поки знов опинявся у своєму гаражі віч-на-віч з мертвими інструментами й бездушним деревом. Тоді на його радісне обличчя миттю набігала чорна тінь безнадії, і, щоб притлумити почуття поразки, він заходжувався люто бити й ламати готові деталі своєї машини, ніби все лихо й справді було в них. Та зрештою машина все-таки почала набирати форми, і через десять днів та ночей, геть змучений, занурений у себе, змарнілий від недоїдання, насилу переставляючи ноги й маючи такий вигляд, неначе в нього вдарила блискавка, Лео Ауфмен поплентав у дім.

Його діти, що перед тим сварились і страшенно репетували, вмиль замовкли, так ніби з першим ударом годинника на порозі з'явилася сама смерть.

— Машина щастя готова, — хрипко мовив Лео Ауфмен.

— А Лео Ауфмен схуд на п'ятнадцять фунтів, — сказала його дружина. — Ось уже два тижні він не озивався до своїх дітей, і вони собі місця не знаходять. Вони ледь не б'ються, ви тільки послухайте! І його дружина місця собі не знаходить. Вона набрала десять фунтів, ви тільки погляньте, і тепер їй будуть потрібні нові сукні! Ав-

¹ Рейщина — (нім. *Reißschiene*, від нім. *reißen* — креслити і *Schiene* — шина, рейка) — креслярський інструмент у вигляді великої лінійки з нерухомою і рухомою поперечками для проведення паралельних ліній.

жеж, машина готова. Та де те щастя? Хто мені скаже? Облишив би ти, Лео, той свій годинник. Де ти візьмеш таку велику зозулю, щоб туди посадити? Не годиться людині братися до такого діла. Богові, звісно, шкоди від цього не буде, а от Лео Ауфменові то напевне сама шкода й нічого більше. Ще з тиждень цієї мороки — і ми поховаємо його в тій-таки машині!

Та Лео Ауфмен уже не слухав, бо кімната раптом зметнулася вгору. «Ну й чудасія!» — подумав він, уже лежачи на підлозі. А в наступну мить на нього наринала темрява і водночас хтось тричі прокричав щось там про «оту кляту Машину щастя».

Найперше, що він побачив, прокинувшись наступного ранку, були птахи — зграйки птахів, що пурхали в повітрі, збиваючи легенькі брижі, мов різноколірні камінці, вкинуті в неймовірно чистий струмок, і з ледь чутним дзеньканням сідали на бляшаний дах гаража.

Собаки найрізноманітніших порід один по одному боязким підтюпцем забігали на подвір'я і, тихенько повискуючи, заглядали в гараж. Четверо хлопчаків, дві дівчинки й кілька літніх чоловіків нерішуче спинилися біля хвіртки, а тоді помалу підступили ближче й стали під вишнями.

Лео Ауфмен прислухався й зрозумів, що досягло їхніх вух і принадило їх усіх на його подвір'я.

То був звук Машини щастя.

Такий звук міг би долимати літнього дня з кухні якоїсь велетки. В ньому поєднувалось різноголосе гудіння, низьке й високе, яке то звучало одноманітно, то раптом змінювалось. Здавалося, там над небувалими стравами в'ються роєм величезні золотисті бджоли, кожна завбільшки з чайну чашку. А сама велетка-господиня задоволено мугиче собі під ніс, неосяжна, як ціле літо, з обличчям, наче схожий на персик місяць уповні, і в першу-ліпшу мить може підійти до розчинених дверей і спокійно виглянути на подвір'я — на усміхнених собак, білявих хлоп'ят і сивоголових дідів.

— Стривайте! — голосно мовив Лео Ауфмен. — Я ж сьогодні ще не запускав машини. Соле!

Сол, що також стояв на подвір'ї, підвів очі.

— Соле, це ти її запустив?

— Ти ж сам півгодини тому сказав мені розігріти її.

— А-а, ну звісно, Соле, забув. Я ще не зовсім прокинувся. — І Лео знову простягся на ліжку.

Дружина принесла йому сніданок і стала біля вікна, дивлячись униз, на гараж.

— Скажи мені ось що, — мовила вона тихо. — Коли та твоя машина й справді така, як ти кажеш, то чи не знає вона засобу, щоб не плодити стільки дітей? А чи не може вона зробити з сімдесятирічного діда двадцятирічного юнака? І ще одне — чи можна не зважати на смерть, якщо схватись у твоїй напханій щастям машині?

— Сховатись?

— Якби ти помер від надсади, то що б я мала сьогодні робити? Залізти в той великий ящик у гаражі й почуватися щасливою? І ще скажи мені, Лео: як тобі наше життя? Ти ж знаєш, як у нас ведеться. О сьомій ранку я вже на ногах, готую сніданок, виряджаю дітей, і до пів на дев'яту ви всі розходитеся. А я лишаюся сама — перу, куховарю, а треба ж іще й шкарпетки поштопати, й грядки прополоти, й до крамниці збігати, й посуд почистити. Та я хіба нарікаю? Я просто нагадую тобі, Лео, як воно давати лад у домі й скільки всього треба зробити. То скажи мені тепер: чи вміститься вся ця купа справ у одну твою машину?

— Та вона ж зовсім не так побудована!

— Дуже шкода. Тоді я не матиму часу й роздивитися на неї.

Вона поцілувала чоловіка в щоку й пішла з кімнати, а він лежав і принохувався до вітерцю, що повівав від гаража, де була схована машина, й доносив запах смажених каштанів, що їх продають на осінніх вулицях Парижа, якого Лео ніколи не бачив...

Між зачудованими собаками й хлопчиками непомітно прослизнув кіт, замуркотів біля воріт гаража, і звідти полинув звук, схожий на шурхіт білопінних хвиль, що, розмірено, зітхаючи, розтікалися по якомусь далекому невідомому берегу.

«Завтра, — подумав Лео Ауфмен, — ми випробуємо мою машину, всі разом».

Серед ночі він прокинувся й зрозумів: щось його збудило. Десь віддалік, в іншій кімнаті, чувся чийсь плач.

— Сол? — прошепотів Лео, встаючи з ліжка.

У своїй кімнаті хлопець гірко плакав, сховавши обличчя в подушку.

— Ні... ні... — схлипував він. — Це кінець... кінець...

— Соле, тобі наснилося якесь страхіття? Розкажи мені, синку!

Та хлопець і далі гірко плакав.

І тоді, сидячи на красечку його ліжка, Лео Ауфмен раптом надумав виглянути у вікно. Ворота гаража стояли розчинені навстіж.

Він відчув, як на голові в нього підіймається волосся.

Коли Сол, хлипаючи й здригаючись, знову заснув, Лео спустився вниз, зайшов у гараж і, затамувавши віддих, простяг руку перед себе.

Ніч була холоднувата, але металевий бік Мащини щастя обпік йому пальці.

Отже, Сол приходив сюди вночі, подумав він.

Але навіщо? Хіба він нещасливий і потребує допомоги машини? Ні, він щасливий — просто хоче зберегти щастя назавжди. Чи можна ганити хлопця за те, що він розважливий, задоволений своїм життям і прагне жити так і далі? Звісно, що ні! І все ж таки...

Раптом нагорі із Солового вікна вихопилося щось біле. Серце в Лео Ауфмена ледве не вискочило з грудей. Та він одразу збагнув, що то просто винесло вітром віконну завіску. А йому здалося, ніби з кімнати вилетіло щось живе, тріпотливе, і то цілком могла бути хлоп'яча душа. І Лео Ауфмен аж зметнув угору руки, так наче хотів перехопити її і заштовхнути назад у сонний будинок.

Тремтячи від ознобу, він повернувся до Солової кімнати, втягнув усередину кохливу завіску й міцно зачинив вікно, так щоб легка біла тканина більш не змогла вихопитися надвір. Тоді сів на край ліжка й поклав руку на синове плече.

— «Повість про двоє міст»? Моя... «Крамниця старожитностей»? Ха, це Лео Ауфмена, а то чия ж!.. «Великі сподівання»? Колись були мої, але тепер хай «Великі сповідання» залишаються йому!..

— Що це означає? — спитав Лео Ауфмен, заходячи до кімнати.

— Це означає, — відказала його дружина, — розподіл спільного майна. Коли син з батькової ласки лякається вночі до істерики, то саме час ділити все пополам. Геть з дороги, «Холодний дім» і «Крамниця старожитностей»!¹ В усіх цих книжках немає такого божевільного мудрагеля, як Лео Ауфмен!

— Ти хочеш піти від мене, навіть не звідавши, що воно за Машина щастя! — заволав Лео Ауфмен. — А ти спробуй, то враз розпакуєш речі й залишишся!

— «Том Свіфт і його електричний нищитель»² — а це чиє? — спитала Ліна. — Ну, тут нема чого й гадати.

І, зневажливо фиркнувши, тицьнула «Тома Свіфта» Лео Ауфменові.

На кінець дня всі книжки, посуд, одягу, білизну було поділено: одне сюди — одне туди, чотири сюди — чотири туди, десять сюди —

¹ «Повість про двоє міст», «Крамниця старожитностей», «Великі сподівання», «Холодний дім» — повість і романи англійського письменника, класика світової літератури Чарлза Діккенса (1812–1870).

² «Том Свіфт і його електричний нищитель». — В американській серії «Том Свіфт і...» книга з такою назвою відсутня. Детальніше про серію див. примітку до оповідання «Велд».

десять туди. Ліна Ауфмен, геть заморочена тими підрахунками, мусила сісти перепочити.

— Ну гаразд, Лео, — засапано мовила вона. — Поки я ще тут, доведи мені, що це не ти наганяєш уночі кошмари на невинних дітей.

Лео Ауфмен мовчки повів дружину в сутінки. Вона стала перед великим, вісім футів заввишки, оранжевим ящиком.

— Оце таке *щастя*? — спитала вона. — То яку ж кнопку я маю натиснути, щоб відчути себе вдоволеною, радою і сповненою вдячності?

Тим часом коло них уже зібралися всі діти.

— Мамо, — сказав Сол, — не треба!

— Мені потрібно знати, на що я нападаюся, Соле.

Вона залізла в машину, сіла і, хитаючи головою, подивилася звідти на чоловіка.

— Це важливо не так для мене, як для тебе, психований крикуне.

— Зроби ласку, — сказав Лео. — Ось ти сама побачиш! — Він зачинив дверці машини. — Натисни кнопку! — гукнув до вже невидимої дружини.

Усередині кламцнуло. Машина легенько здригнулася, наче великий собака вві сні.

— Тату!.. — занепокоєно мовив Сол.

— Ти слухай! — звелів Лео Ауфмен.

Спершу не чути було нічого, тільки злегка дрижала машина від потаємного руху схованих усередині зубчиків і коліщат.

— Мамі там не погано? — спитала Ноемі.

— Ні-ні, їй дуже добре! Ось зараз... Ось воно!

З машини почувся голос Ліни Ауфмен:

— Ой!.. — А тоді знову, вражено: — Ого!.. Ви тільки гляньте! — вигукнула схована всередині машини Ліна. — Це ж Париж!.. А це Лондон!.. А тепер Рим!.. Піраміди! Сфінкс!..

— Сфінкс! Ви чуєте, діти? — прошепотів Лео Ауфмен і засміявся.

— Запахло парфумами! — здивовано вигукнула Ліна.

Невидимий грамофон загравав вальс «Голубий Дунай»¹.

— Музика! Я танцюю!

— То їй тільки *здається*, ніби вона танцює, — повідомив присутніх Лео Ауфмен.

— Просто чудо! — сказала його невидима дружина.

¹ «Голубий Дунай», точніше «На чудовім голубім Дунаї» (нім. *An der schönen blauen Donau*, ор. 314) — один із найвідоміших класичних музичних творів, вальс австрійського композитора, скрипаля і диригента Йоганна Штрауса-сина (1825–1899). Написаний у 1866 році, він став до певної міри неофіційним гімном Австрії і традиційно виконується на біс під час новорічного віденського концерту.

Обличчя Лео Ауфмена засяяло.

— Оце дружина — все розуміє!

Та раптом Ліна Ауфмен заплакала в Машині щастя.

Усмішка на устах винахідника миттю згасла.

— Вона плаче, — сказала Ноємі.

— Не може бути!

— Плаче, — сказав Сол.

— Та ні, не може бути, щоб вона плакала! — Здивовано кліпаючи очима, Лео Ауфмен притулив вухо до машини. — А проте... таки плаче... як мала дитина...

Йому лишилося тільки відчинити дверці.

— Зажди. — Його дружина сиділа в машині, і по її щоках текли сльози. — Дай мені доплатити. І вона поплакала ще трохи.

Приголомшений Лео Ауфмен вимкнув машину.

— Ой, ця машина — найсумніше місце в світі! — тужливо промовила Ліна. — Як мені тяжко на душі, просто жаж! — Вона вилізла крізь дверцята. — Спершу там був Париж...

— А що ж негаразд із Парижем?

— Я ніколи в житті і не *мріяла* побувати в Парижі. А тепер ти змусив мене думати про нього. Париж! Раптом мені так захотілося туди, а я ж знала, що все те не насправді!

— У машині майже так само гарно.

— Ні. Я сиділа там і все розуміла. Це тільки облуда, думала я.

— Ну не плач, матінко.

Ліна подивилася на нього великими чорними очима, в яких блищали сльози.

— Ти змусив мене танцювати. А ми ж не танцювали вже двадцять років.

— Завтра ввечері поведу тебе на танці.

— Ні, ні! Це нічого не важить, *не повинно* важити. Але твоя машина твердить: це важливо! І я несамохіть вірю їй. Ти не турбуйся, Лео, ось я ще трохи поплачу, і все це минеться.

— А що ж іще негаразд?

— Що іще? Твоя машина твердить: ти молода. А я ж не молода. Вона бреше, ця Машина смутку!

— Чому смутку?

Ліна вже трохи заспокоїлась.

— Твоя помилка, Лео, ось у чому: ти забув, що зрештою, рано чи пізно, всім нам доводиться вилізти з цього ящика й повернутися до брудного посуду та незасланих ліжок. Звісно, поки сидиш там усередині, то й сонце заходить довго-довго, і повітря приємно пахне, і не холодно там, і не жарко. І все, що тобі хотілося б продовжити, триває скільки завгодно. Але вдома діти чекають обіду, їм треба

попришивати гудзики. Та й, щиро кажучи, Лео, скільки можна *дивитись*, як заходить сонце? Кому це *потрібно*, щоб воно заходило так довго? Кому потрібно, щоб завжди було не холодно й не жарко? І щоб повітря завжди приємно пахло? До всього цього скоро звикаєш і просто перестаєш помічати його. Сонце має заходити хвилину чи дві. А потім хочеться чогось іншого. Так уже влаштована людина, Лео. Як ти міг про це забути?

— Та хіба я забув?

— Тим-то ми й милуємося заходом сонця, що він буває тільки раз на день.

— Але ж це сумно, Ліно.

— Ні. Якби він тривав без кінця, це набридло б нам, і отоді було б справді сумно. Тож виходить, що ти припустився двох великих помилок. Ти зупинив і розтяг у часі те, що завжди минає швидко. А ще ти переніс сюди, на наше подвір'я, такі далекі картини, яких тут ніколи не було й не має бути. І вони неначе промовляють: «Ні, Ліно Ауфмен, нікуди ти не поїдеш. Ні Парижа тобі *не бачити*, ні Рима!» А я й сама це *добре* знаю, то навіщо мені нагадувати? Краше не думати про це, Лео, і жити як живеться. Жити як живеться, зрозумів?

Лео Ауфмен похитнувся і прихилився до машини. Але в ту ж мить здивовано відсмикнув обпечену руку.

— То що ж робити, Ліно?

— А я звідки знаю? Я знаю тільки одне: поки цей ящик стоятиме тут, мене весь час тягтиме до нього, та й Сола теж, як ото вночі, і ми, супроти здорового глузду, захочемо сидіти в ньому й дивитись на всі ті далекі, недосяжні для нас краї, і щоразу литимемо сльози, і все у твоїй сім'ї піде шкереберть.

— Не розумію, — мовив Лео, — як же це я так схибив? Ану, погляну-но я сам, чи правда те, що ти кажеш. — Він заліз у машину. — Ти почекаєш?

Дружина кивнула головою.

— Ми будемо тут, Лео.

Лео зачинив дверці. Опинившись у теплій темряві, він якусь хвилю вагався, а потім натиснув кнопку й приготувався тішитись барвами та музикою, коли раптом почув знадвору крик:

— Тату, вогонь!.. Машина горить!

Хтось затарабанив у дверці. Лео підхопився, гупнувся головою і впав, дверці розчинились, а тоді хлопці витягли його з машини. Позад нього щось глухо вибухнуло. Все сімейство кинулося навтіки. Лео Ауфмен озирнувся й гукнув:

— Соле, викликай пожежну команду!

Сол побіг у дім, однаке Ліна схопила його за рукав.

— Ні, Соле, — мовила вона, — зажди.

З машини шугнуло полум'я, почувся ще один приглушений вибух. А коли машина розгорілася буйним вогнем, Ліна Ауфмен кивнула головою.

— Гаразд, Соле, — сказала вона. — Тепер викликай пожежну команду.

Усі, хто тільки мав очі, збіглися на пожежу. Були там і дідусь Сполдінг, і Дуглас, і Том, і більшість пожилців їхнього будинку, і кілька дідів із-за яру, і всі хлопчиська з шести навколишніх кварталів. А діти Лео Ауфмена стояли попереду всіх і страшенно пишалися тим, як чудово шугає полум'я з-під покрівлі їхнього гаража.

Дідусь Сполдінг пильно подивився на хмару диму, що сягнула неба, і тихо спитав:

— Лео, це була вона? Ваша Машина щастя?

— Десь за рік, — відповів Лео Ауфмен, — я розміркую, що воно було, і тоді скажу вам.

Ліна Ауфмен стояла в сутіні й дивилась, як никають сюди-туди пожежники. Аж ось гараж із гуркотом завалився.

— Лео, — мовила вона, — тобі нема чого розмірковувати цілий рік. Розглянься навколо. Подумай. Трохи помовч. А тоді прийдеш і скажеш мені. Я буду в домі, розставлятиму книжки назад на полиці, складатиму одяг назад у шафи, готуватиму вечерю — і так уже припізналася, дивись, як темно надворі. Ходімо, діти, допоможете мамі.

Коли поїхали пожежники й розійшлися сусіди, Лео Ауфмен залишився на подвір'ї з дідусем Сполдінгом, Дугласом і Томом. Вони сумно стояли над курним згарищем. Лео поворушив ногою мокрий попіл і повільно висловив те, що доконче мав висловити:

— Найперше, про що дізнаєшся в житті, — це що ти дурень. І найостанніше, про що дізнаєшся, — це що ти той же таки дурень. За одну цю годину я хтозна-скільки всякого передумав. І я дійшов висновку: Лео Ауфмен — сліпець!.. Ви хочете побачити *справжню* Машину щастя? Її винайдено зо дві тисячі років тому, і вона й досі працює — не весь час однаково добре, ні, але працює. І вона завжди тут, при тобі.

— Але ж пожежа... — мовив Дуглас.

— Ну звісно, пожежа, гараж! Але, як сказала Ліна, тут нема чого розмірковувати цілий рік: те, що згоріло в гаражі, не рахується.

Він піднявся східцями на веранду, і всі троє подалися за ним.

— Осьде, — прошепотів Лео Ауфмен. — Загляньте тихенько у це вікно, і ви побачите.

Дідусь, Дуглас і Том нерішуче подивилися крізь широку шибу.

І там, у теплих озерцях світла від лампочок, побачили те, що хотів показати Лео Ауфмен. За невеликим столиком Сол і Маршалл грали в шахи. У їдальні Ребекка розставляла на столі посуд до вечері. Ноемі вирізувала з кольорового паперу лялькову одіж. Рут малювала акварельними фарбами, Джозеф грався електричною залізницею. За відчиненими дверима кухні Ліна Ауфмен витягала з гарячої печі сковороду зі смаженою. Всі руки, всі голови, всі роти так чи так щось робили. За склом чути було голоси. Хтось дзвінко виспівував пісню. Долинав дух свіжоспеченого хліба, і було зрозуміло, що то справжній хліб і його скоро маститимуть справжнім маслом. Там було все, і все те було при ділі.

Дідусь, Дуглас і Том обернулись і поглянули на Лео Ауфмена, а той зосереджено дивився у вікно, і на обличчя йому падали рожеві відсвіти від лампи.

— Атож, — мовив він пошепки. — Оце вона і є. — Він і далі спостерігав, як рухаються, зчеплюються, на мить зупиняються і знов невтомно крутяться всі коліщатка його господи, і на обличчі його відбивався то легкий смуток, то миттєва втіха, а потім — спокійна вдовolenість. — Машина щастя, — сказав він. — Справжня Машина щастя.

А в наступну мить його вже не було на веранді. Дідусь, Дуглас і Том побачили, як він узявся до діла в домі: там щось трохи підправить чи підкрутить, там розгладить якийсь рубчик, — заклопотана частка всього того живого, дивовижного, неймовірно тонкого, незмінно загадкового й вічно невпинного механізму.

А потім, усе ще всміхаючись, вони спустилися східцями з веранди у прохолодну літню ніч.

Поклик Мехіко

А потім настає день, коли скрізь, скрізь довкола ти чуєш, як падають з дерев яблука. Спершу то там, то там, одне по одному, далі по три, по чотири разом, ще далі — по дев'ять, по двадцять, і ось уже посипалися градом, глухо гупаючи, мов кінські копита по м'якій темній траві, а ти сам — останнє яблуко на дереві, чекаєш, поки вітер поволі розхитає тебе, відірве від твоєї піднебесної гілки і ти полетиш униз, униз, аж до самого долу. І задовго до того, як упадеш у траву, ти забудеш, що було колись і дерево, й інші яблука, й літо, й зелений моріжок унизу. Ти падатимеш у темряву...

— Ні!

Полковник Фрйлі швидко розплющив очі й випростався у своєму кріслі на колесах. Тоді сягнув холодною рукою туди, де мав бути телефон. Телефон був на місці. Полковник на мить притис його до грудей і покліпав очима.

— Не до вподоби мені цей сон, — мовив він до порожньої кімнати.

Нарешті підняв тремтливими пальцями трубку, подзвонив на міжміську станцію, назвав телефоністці номер і став чекати, втупивши очі в двері своєї спальні, так наче боявся, що в першу-ліпшу мить туди може вдертись юрба його синів, дочок, онуків, доглядальниць, лікарів і позбавити його тієї останньої в житті втіхи, яку він дозволяв своїй напівзгаслій душі. Багато днів — чи, може, й років — тому, коли його серце вдарило, мов кинджалом, у ребра й тіло, він почув унизу тих хлопчаків... Як же це їх звали?.. Чарлі... Чарлі, Чак, атож! І Дуглас! І Том! Він таки пригадав!.. Вони покликали його звідти, з вестибюля, але перед ними зачинили двері, і вони повернули назад. Йому не можна збуджуватися, сказав лікар. Жодних відвідувачів, нікогісінько не пускати. І він чув, як хлопчаки переходили вулицю, і бачив їх, і помахав їм рукою. І вони помахали йому у відповідь: «... полковнику... полковнику...» Отож тепер він сидить сам-один, і серце його, наче сіре жабеня, вряди-годи мляво хляпає в грудях.

— Полковнику Фрйлі, — озвалась у трубці телефоністка. — Даю замовлений номер. Мехіко, Еріксон, тридцять вісім дев'яносто дев'ять.

А тоді почувся далекий, але напрочуд виразний голос:

— *Buena*¹.

— Хорхе! — гукнув старий.

— Сеньйор Фрійлі! Знову ви? Це ж так дорого коштує...

— Хай собі!.. Ви знаєте, що потрібно.

— *Si*². Вікно?

— Вікно, Хорхе, зробіть ласку.

— Зараз, — сказав голос.

І ось за тисячі миль, далеко в південному краї, в одному із службових приміщень великого ділового будинку почувлися кроки людини, що відійшла від телефону. Старий аж подався вперед, притиснувши до зморщеного вуха телефонну трубку, і до болю напружив слух, щоб не пропустити дальших звуків.

Аж ось там відчинили вікно.

— О-о, — зітхнув старий.

Крізь відчинене вікно у трубку полинув гомін гарячого золотого полудня в Мехіко. Полковник ніби навч побачив Хорхе, що стояв біля вікна, простягти трубку надвір, на яскраве осоння.

— *Сеньйоре*...

— Ні, ні, будь ласка. Я хочу *послухати*.

Полковник Фрійлі дослухався, як гудуть ріжки безлічі автомобілів, як вищать гальма, як кричать у своїх рундуках вуличні торговці, пропонуючи перехожим червонясті банани й апельсини. Ноги його, що звисали з крісла, почали рухатись, так ніби й він ішов тією вулицею. Очі були міцно заплющені. Він жадібно вбирав ніздрями повітря, ніби хотів почути дух м'ясних туш, що висіли проти сонця на залізних гаках, геть обліплені мушвою, наче величезні грона родзинок, і запах бруківки у провулках, ще мокрої після вранішнього дощу. Він відчував на своїх зарослих колючою щетиною щоках гаряче південне сонце, і йому знов було двадцять п'ять років, і він усе йшов та йшов, роздивляючись навколо, усміхаючись, щасливий з того, що живе, що такий бадьорий і чутливий, що всотує в себе барви й пахощі.

Хтось постукав у двері. Полковник квапливо сховав телефон під плед.

Увійшла доглядальниця.

— Ну як ви тут? — спитала вона. — Добре поводитись?

— Так, — машинально відповів старий.

Він майже не бачив нічого довкола. Той стукіт у двері захопив його зненацька, і частина його ества й досі залишалася далеко звідси, в іншому місті. Він чекав, поки до нього повернеться свідомість, —

¹ Добре (ісп.); тут у значенні «алло», «слухаю».

² Так (ісп.).

без цього він не міг відповідати на запитання, поводитись розважливо, бути чемним.

— Я прийшла зміряти вам пульс.

— Не тепер, — відказав старий.

— Чи не надумали ви кудись піти, га? — посміхнулася доглядальниця.

Полковник незворушно поглянув на неї. Ось уже десять років він не виходив з дому.

— Ану, дайте руку.

Її тверді, вправні пальці, мов точний прилад, шукали в його пульсі приховану недугу.

— Ви чимось *збуджені*. Що ви робите? — запитала вона.

— Нічого.

Її пильний погляд спинився на порожньому телефонному столику. І саме в цю мить за дві тисячі миль долинув ледь чутний гудок автомобіля.

Доглядальниця дістала з-під пледа телефон і тримала його проти полковникового обличчя.

— Ну навіщо ви самі собі шкодите? Ви ж обіцяли не робити цього. Виходить, ви ворог власному здоров'ю, еге ж? Збуджуєтесь, забагато говорите. А ще оті хлопчиська товчуться довкола...

— Вони сиділи собі тихенько й слухали, — сказав полковник. — А я розповідав їм про таке, про що вони ще ніколи не чули. Про буйволів, про бізонів. Це була справа варта заходу. І я не шкодую. Я наче горів увесь і відчував, що я живий. І нехай таке збудження вкорочує віку — дарма, краще швидко згоріти, ніж коптити небо. А тепер віддайте мені телефон. Коли вже ви не пускаєте хлопців, щоб вони чемно посиділи коло мене, то я хоч побалакаю з кимось на відстані.

— Вибачайте, полковнику, але я буду змушена розказати про це вашому онукові. На тому тижні я сама відмовила його забрати у вас телефон. Та, мабуть, тепер не стану заперечувати.

— Це *мій* дім і мій телефон. І гроші вам плачу я! — сказав полковник.

— За те, щоб я доглядала вас і не давала вам збуджуватись. — Вона відкотила крісло у протилежний кінець кімнати. — А тепер, молодий чоловіче, до ліжка!

Але й у ліжку він обернувся до телефону й не спускав з нього очей.

— Я на кілька хвилин вийду до крамниці, — сказала доглядальниця. — А щоб ви знов не надумали телефонувати, вивезу ваше крісло в передпокій.

І викотила порожнє крісло за двері. Потім полковник почув, як вона набирає номер на телефонному апараті внизу, у вестибюлі.

«Чи не в Мехіко вона дзвонить? Та ні, не наважиться!»

Грюкнули надвірні двері.

Полковник пригадав собі минулий тиждень, що його провів тут, у цій кімнаті, сам-один... і свої таємні — наркотично-п'янки телефонні дзвінки, такі собі місточки, перекинуті через хащі вмитих дощем тропічних лісів, через голубувато-лілові плоскогір'я, через озера й гори... і розмови, розмови... з Буенос-Айресом... з Лімою... з Ріо-де-Жанейро...

Він звівся у своєму холодному ліжку. А завтра телефон заберуть! Яким же він був жадібним дурнем!.. Спустив з ліжка кволі й бліді, мов із слонової кістки, ноги і аж сам здивувався, як вони всохли. Здавалося, ці диби приладнали йому колись уночі, поки він спав, а його справжні, молодші ноги забрали й спалили у топці в підвалі. І отак протягом років зруйнували все його тіло, роз-тягли тулуб, руки, ноги, залишивши йому натомість оці замітники, жалюгідні й нікчемні, як шахові пішаки. А тепер зазіхають і на зовсім недоторканне — на його пам'ять, намагаються урвати нитки, що простяглися назад, у минулі літа.

Хитаючись і спотикаючись, полковник підтюпцем перетнув кімнату. Тоді схопив телефон і поніс до ліжка, але не втримався на ногах і зсунувся по стіні на підлогу. Сяк-так сівши, він подзвонив на міжміську станцію, а серце щораз наче вибухало у нього в грудях, усе частіш і частіш, і очі застигали темрява. Швидше, швидше!

Він чекав.

— *Вуено*.

— Хорхе, нас перервали.

— Вам більш не можна цього робити, *сеньйоре*, — сказав далекий голос. — Мені телефонувала ваша доглядальниця. Вона каже, що ви дуже хворі. Я мушу покласти слухавку.

— Ні, Хорхе! Прошу вас! — благально вигукнув старий. — Це останній раз, послухайте. Завтра в мене заберуть телефон. Я більш ніколи не зможу подзвонити.

Хорхе мовчав.

— Бога ради, Хорхе! — не вгавав старий. — В ім'я нашої дружби, в ім'я минулого! Ви собі не уявляєте, як це важливо для мене. Хоч ми однолітки, але ви можете рухатись! А я ось уже десять років не виходжу з дому.

Він упустив трубку на підлогу й насилу підняв її, груди йому звело від болю.

— Хорхе! Ви чуєте мене, чуєте?..

— І це буде востаннє? — спитав Хорхе.

— Востаннє, обіцяю!

За тисячі миль поклали трубку на стіл. І знову виразно почулися знайомі звуки ходи, тоді на хвилюк запала тиша й нарешті відчинилося вікно.

— *Слухай*, — пошепки мовив сам до себе старий.

І почув гомін тисячі людей під іншим сонцем і кволе тринькання катеринки, що награвала «Марімбу» — таку гарну, веселу танцювальну мелодію!..

Міцно заплющивши очі, полковник звів руку, неначе хотів сфотографувати старий собор, і все його тіло ніби зміцніло, помолодшало, і він відчув під ногами гарячу бруківку.

Його поривало сказати: «Ви й досі там, правда ж? Усі ви, жителі того міста, де саме починається сіеста¹, крамниці зачинаються, і хлопчачи на вулицях кричать: «*Loteria nacional para hoy!*»² — і тиснуть перехожим лотерейні квитки. Усі ви там, у своєму місті. Мені аж не віриться, що і я колись був там, серед вас. Коли ти далеко від якогось міста, то здається, його й немає насправді. Будь-яке місто, чи то Чикаго, чи то Нью-Йорк, з усім своїм людом, здаля видається нереальним. Так само, як нереальний і я отут, у невеликому містечку в штаті Іллінойс, біля тихого озера. Усі ми видаємося одне одному нереальними, бо нас розділяє відстань. Отож так приємно чути цей гомін і знати, що Мехіко досі на місці й що люди там живуть і ходять по вулицях..».

Він сидів на підлозі, міцно притиснувши до вуха телефонну слухавку.

Аж ось до нього долинув і зовсім неймовірний звук — на повороті заскреготів зелений трамвай, повний смаглявих і гарних чужинців, а декотрі бігли слідом за ним і, скочивши на приступку, радісно кричали, й зрештою скрегіт коліс на рейках затих, і трамвай зник за рогом, везучи всіх тих людей у сліпучий від сонця простір, і лишилося тільки шкварчання кукурудзяних коржів на базарних жаровнях, чи, може, то просто гули й потріскували від атмосферних розрядів протягнуті на дві тисячі миль мідні дроти...

Старий сидів на підлозі.

Час минав.

Унизу повільно прочинилися двері. Долинули звуки обережної ходи, на хвилюк нерішуче завмерли, а тоді почали наближатися сходами. Почулися притишені голоси:

— Даремно ми прийшли!

¹ Сіеста (ісп. *Siesta*) — традиційний пообідній відпочинок у країнах зі спекотним кліматом, зокрема в Іспанії, Італії, Португалії, країнах Латинської Америки та ін.

² Квитки національної лотереї на сьогоднішній тираж! (ісп.)

— Кажу ж тобі, він сам зателефонував мені. Страшенно скучив за людьми. Не можна ж йому відмовити.

— Він хворий!

— Авжеж. Але він сказав, щоб ми приходили, коли немає доглядальниці. Ми ж тільки на хвилину, привітаємось і...

Двері спальні широко розчинилися. Троє хлопців зазирали до кімнати й побачили, що старий сидить на підлозі під стіною.

— Полковнику Фрйлі... — тихо мовив Дуглас.

Старий мовчав, і було в тій мовчанці щось таке, що хлопцям ураз забило дух.

Вони обережно, мало не навшпиньки підійшли ближче.

Дуглас нахилився і вийняв телефонну слухавку з уже захололих пальців старого. Тоді підніс її до вуха й прислухався. І за гудінням та потріскуванням дротів почув далекий і дивний останній звук.

За дві тисячі миль зачинили вікно.